

21.9.2022

Eduskunta
Lakivaliokunnan lausuntopyyntö
Viite: HE 98/2022 vp

Helsingin yliopiston kirjallinen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä avoimuusrekisterilaiksi HE 98/2022 vp

Avoimuusrekisterin merkitys tutkimukselle

Helsingin yliopisto pitää erinomaisena, että avoimuusrekisterin tiedot julkaistaan ja pidetään saatavilla yleisessä tietoverkossa ja että tietojen luovuttamiseen sovelletaan muutoin julkisuuslakia. Ehdotuksen mukaan avoimuusrekisterin tietojen säilyttämiseen sovelletaan muutoin, mitä arkistolaissa säädetään. 12 §:n perustelujen mukaan rekisterin tiedot on tarkoitus arkistoida pysyvästi tutkimuskäyttöön. Valmisteilla olevan uuden arkistolain ja nykyisenkin arkistolain mukaan pysyvästä säilytyksestä päättää Kansallisarkisto. Avoimuusrekisteriin kertyvä aineisto on tutkimuksellisesti arvokasta, ja sen on siksi oltava myös tulevien tutkijapolvien käytössä. Tutkimuksen kannalta on erittäin tärkeää, että 11 §:n mukaisen neuvottelukunnan kokoonpanoon on nimenomaisesti säädetty tutkijoiden edustus.

Avoimuusrekisterilain soveltamisala yliopistojen osalta

Ehdotuksessa on valitettavasti epäselvyyttä siitä, miten lakia sovelletaan yliopistoihin.

Lakiehdotuksen 3 § 2 mom mukaan

”Ilmoitusvelvollisia eivät kuitenkaan ole:

- 1) yksityinen elinkeinonharjoittaja, joka ei harjoita päätoimisesti vaikuttamistoimintaa tai vaikuttamistoiminnan neuvontaa;
- 2) asunto-osakeyhtiölaissa (1599/2009) tarkoitettu asunto-osakeyhtiö;
- 3) valtion, hyvinvointialueen, kunnan tai Ahvenanmaan maakunnan viranomainen, *itsenäisen julkisoikeudellinen laitos*, valtion liikelaitos, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Ihmisoikeuskeskus, Valtiontalouden tarkastusvirasto sekä Kansainvälisten suhteiden ja Euroopan unionin asioiden tutkimuslaitos;
- 4) *lakisääteisiä tehtäviä hoitava muu kuin 3 kohdassa tarkoitettu julkisyhteisö tai toimija sen lakisääteisten tehtävien hoidon osalta.*”

Yliopistolain 1 § 3 mom mukaan osa yliopistoista on julkisoikeudellisia laitoksia, osa säätiöyliopistoja. Asia on todettu myös HE 98/2002:n s. 34: ”Osa yliopistoista toimii säätiöpohjaisesti ja osa itsenäisinä julkisoikeudellisina laitoksina.” Säännöksen ehdotetun sanamuodon mukaan ilmoitusvelvollisuutta ei siis sovelletaisi lainkaan julkisoikeudellisiin yliopistoihin, mutta säätiöyliopistoilla olisi ilmoitusvelvollisuus siltä osin kun kyse on niiden muiden kuin lakisääteisten tehtävien hoidosta. Tällainen erottelu ei vaikuta tarkoituksenmukaiselta, kun kaikilla yliopistoilla on samat, yliopistolain 2 §:ssä säädetty lakisääteiset tehtävät, ja

myös samanlaiset mahdollisuudet hoitaa muita kuin lakisääteisiä tehtäviä. HE:n perusteluista s. 48 saa käsityksen, että lakia olisi tarkoitus soveltaa kaikkiin yliopistoihin niiden muiden kuin lakisääteisten tehtävien osalta.

Säännöksen tekstiä on korjattava, jotta siitä selkeästi ilmenee joko ilmoitusvelvollisuuden soveltaminen kaikkiin yliopistoihin niiden muiden kuin lakisääteisten tehtävien hoidon osalta tai kaikkien yliopistojen rajaaminen lain soveltamisalan ulkopuolelle.

Helsingin yliopisto pitää suotavampana vaihtoehtona, että yliopistot johdonmukaisesti rajattaisiin lain soveltamisalan ulkopuolelle. Kuten HE:ssakin on todettu s. 48 ”Esimerkiksi yliopistojen laajat lakisääteiset tehtävät, joihin kuuluu muun muassa tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden edistäminen, rajaavat käytännössä laajasti akateemista toimintaa ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Lisäksi tutkijoiden harjoittama toiminta on useimmiten yksityishenkilöiden toimintana ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolella.” Yliopistojen tehtävistä vain pieni osa voisi ylipäänsä kuulua ilmoitusvelvollisuuden piiriin, ja ei-lakisääteisten tehtävien erottaminen lakisääteisistä olisi poikkeuksellisen haastavaa. Ei ole nähtävissä sellaista yhteiskunnallista tarvetta, joka edellyttäisi ilmoitusvelvollisuuden osoittamista yliopistoille.

Laura Karppinen

Lakimies, yleishallinto

Tämä asiakirja on allekirjoitettu

Asian HY/7986/00.13.00/2022 asiakirja

Lista allekirjoittajista

Allekirjoittaja

Todennus